ระบบนิเวศเมืองสร้างสรรค์และการจัดการเชิงนิเวศเพื่อกำหนดนโยบายท้องถิ่นในเมืองระดับรองของไทย

Creative City Ecosystem and Ecosystem-Based Management for Local Policy Formulation in Thai Secondary Cities

[Received: March 26, 2026; Revised: May 1, 2026; Accepted: May 7, 2026]

ศิริพร จันทนสกุลวงศ์
ภาควิชารัฐประศาสนศาสตร์
คณะรัฐศาสตร์
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
Siriporn Jantanasakulwong
Department of Public Administration,
Faculty of Political Science,
Ubon Ratchathani University

CORRESPONDING AUTHOR

Siriporn Jantanasakulwong, Department of Public Administration, Faculty of Political Science, Ubon Ratchathani University, Thailand. Email: siriporn.Ja@ubu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ระบบนิเวศเมืองสร้างสรรค์และเสนอแนวทางการกำหนดนโยบายท้องถิ่นสำหรับเมืองระดับรอง โดยใช้เทศบาลนครอุบลราชธานีเป็นกรณีศึกษาเชิงประจักษ์ ด้วยระเบียบวิธีแบบผสมผสานตามแบบแผนการลำดับขั้น ดำเนินการเป็น 2 ระยะต่อเนื่อง ระยะที่ 1 การวิจัยเชิงปริมาณ โดยการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน และระยะที่ 2 การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการนำผลเชิงปริมาณที่ต้องการคำอธิบายเพิ่มเติมเป็นโจทย์ตั้งต้น แล้วสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 12 คน ผลการวิเคราะห์พบความสัมพันธ์ทางสถิติระดับสูงระหว่างโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยีกับศักยภาพผู้ประกอบการเชิงสร้างสรรค์ ($r = 0.676$) และระหว่างทุนทางวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติกับผลผลิตสร้างสรรค์ ($r = 0.666$) ข้อค้นพบชี้ว่าความสร้างสรรค์เป็นคุณสมบัติที่ปรากฏจากปฏิสัมพันธ์เชิงระบบภายในนิเวศเมือง มิใช่ผลจากการดึงดูดอุตสาหกรรมจากภายนอก งานวิจัยนี้นำเสนอกรอบการจัดการเชิงนิเวศ (EBM) สำหรับเมืองระดับรองในไทย ที่เน้นการกำกับดูแลแบบมีส่วนร่วม การทำงานร่วมข้ามภาคส่วน และความยืดหยุ่นเชิงนิเวศ อันเป็นแนวทางที่สามารถประยุกต์ใช้ในบริบทเมืองระดับรองอื่นๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

คำสำคัญ: เมืองสร้างสรรค์; การจัดการเชิงนิเวศ; เมืองระดับรอง; นโยบายท้องถิ่น; ความยั่งยืนเมือง

Abstract

The purpose of this study was to investigate creative city development ecosystems and capacities for local policy formulation, using Ubon Ratchathani Municipality as an empirical case study. This study employed a mixed-methods sequential research strategy to conduct a quantitative survey of 400 participants and in-depth interviews with 12 key informants. The findings demonstrated a statistically significant association between infrastructure and technology and creative entrepreneurial potential (r = 0.676), as well as between cultural capital and natural resources and creative output (r = 0.6666). These findings suggested that creativity stems from structural interactions inside the urban ecosystem, rather than attracting industries from external sources. This study proposes an ecosystem-based management (EBM) framework for Thailand's less-visited cities, with a focus on participatory governance, cross-sectoral collaboration, and ecological resilience, as well as policy implications for integrated planning in Thailand and Southeast Asia.

Keywords: Creative city; Ecosystem-based management; Secondary city; Local Policy; Urban sustainability

บทนำ

การพัฒนาเมืองในศตวรรษที่ 21 ไม่อาจจำกัดอยู่เพียงการขยายตัวทางกายภาพหรือการเติบโตทางเศรษฐกิจแต่จำเป็นต้องครอบคลุมมิติด้านความยั่งยืน ความเท่าเทียม และคุณภาพชีวิตของประชาชนในเมือง เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของสหประชาชาติ ข้อที่ 11 (SDG 11) ได้กำหนดให้เมืองต้องมีความปลอดภัย ยืดหยุ่นและยั่งยืน โดยมุ่งลดความเหลื่อมล้ำ การจัดการขยะ การลดมลพิษ และเสริมสร้างความพร้อมรับมือภัยพิบัติ (United Nations,2015)

แนวคิด “เมืองสร้างสรรค์” (Creative City) ริเริ่มโดย Landry และ Bianchini (1995) เสนอกระบวนทัศน์การวางผังเมืองด้วยการให้ความสำคัญกับมนุษย์และความสร้างสรรค์เป็นแรงขับเคลื่อนหลักของการพัฒนา ต่อมา Florida (2002) ได้เสนอทฤษฎีชนชั้นสร้างสรรค์ (Creative Class) ที่เน้นบทบาทของความสามารถ เทคโนโลยี และการยอมรับความแตกต่างในการดึงดูดแรงงานความรู้และกระตุ้นการเติบโตเชิงนวัตกรรม (Landry and Bianchini,1995; Florida,2002) อย่างไรก็ตามกรอบแนวคิดดังกล่าวถูกวิพากษ์ว่าเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นเมืองมหานครหรือเมืองขนาดใหญ่และมีข้อจำกัดในการนำไปใช้กับเมืองระดับรองในประเทศกำลังพัฒนา (Scott,2006; Peck,2005)

เทศบาลนครอุบลราชธานีเป็นเมืองระดับรองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีประชากรในเขตเทศบาล 75,900 คน จำนวนชุมชน 106 ชุมชน แบ่งเป็น 4 เขตการเลือกตั้ง[1] แม้ตัวเลขประชากรในเขตเทศบาลจะต่ำกว่าเกณฑ์ 100,000 คนที่ใช้กันทั่วไปในการนิยามเมืองระดับรอง แต่เทศบาลนครอุบลราชธานีได้รับการจัดประเภทเป็น “เมืองระดับรอง” ตามเกณฑ์เชิงพื้นที่ (functional criteria) กล่าวคือเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ การศึกษา การบริการ และการปกครองของภูมิภาค โดยมีพื้นที่อิทธิพล (hinterland) ครอบคลุมจังหวัดอุบลราชธานีที่มีประชากรกว่า 1.8 ล้านคน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของ Bell และ Jayne (2009) ที่เสนอให้ใช้เกณฑ์เชิงหน้าที่และบทบาทในระบบเมืองระดับภูมิภาคควบคู่กับจำนวนประชากร (Bell & Jayne,2009) เทศบาลนครอุบลราชธานีมีเอกลักษณ์โดดเด่นในฐานะสังคมพหุวัฒนธรรมและมีทรัพยากรอันหลากหลายทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม ธรรมชาติ เศรษฐกิจ และทุนมนุษย์ ซึ่งก่อให้เกิดนิเวศที่เอื้อต่อการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ในระดับท้องถิ่น แม้งานวิจัยจำนวนมากศึกษาการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ในบริบทมหานคร แต่ยังขาดกรอบวิเคราะห์ที่เชื่อมโยง “องค์ประกอบเชิงนิเวศ” กับ “กลไกการกำหนดนโยบายท้องถิ่น” ในบริบทเมืองระดับรองของประเทศกำลังพัฒนา

บทความวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์สองประการ คือ 1) วิเคราะห์ศักยภาพนิเวศเมืองสร้างสรรค์ของเทศบาลนครอุบลราชธานี และ 2) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบนิเวศเมืองกับการกำหนดนโยบายท้องถิ่นเพื่อการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน เพื่อเสนอกรอบแนวคิดที่ปรับให้เหมาะกับบริบทเมืองระดับรอง รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถปรับใช้กับการกำหนด

[1] ข้อมูลเดือนมิถุนายน 2567 เทศบาลนครอุบลราชธานี

นโยบายท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ การเสริมสร้างเงื่อนไขให้นิเวศการพัฒนาท้องถิ่นพัฒนาตนเองได้อย่างยืดหยุ่นและต่อเนื่อง

การทบทวนวรรณกรรม

1. เมืองสร้างสรรค์ : พัฒนาการแนวคิดในบริบทโลกและภูมิภาค

กระบวนทัศน์เมืองสร้างสรรค์พัฒนาขึ้นอย่างมีนัยสำคัญนับตั้งแต่งานบุกเบิกของ Landry และBianchini (1995) ที่วางวัฒนธรรมและความสร้างสรรค์เป็นแรงขับเคลื่อนหลักของการฟื้นฟูเมือง (Landry and Bianchini,1995) ต่อมา Florida (2002) เน้นบทบาทของความสามารถเทคโนโลยีและการยอมรับความแตกต่างในการดึงดูดแรงงาน ความรู้ในบริบทเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Florida,2002) Kong (2014) และ Yue (2006) แสดงให้เห็นว่าเมืองในเอเชียนำความสร้างสรรค์ไปปฏิบัติผ่านตรรกะทางวัฒนธรรมที่แตกต่างจากโมเดลตะวันตก โดยเน้นอัตลักษณ์ร่วม การอนุรักษ์มรดก และการพัฒนานำโดยรัฐ (Yue,2006;Kong,2014)

อย่างไรก็ตาม กรอบแนวคิดทั้งของ Landry และ Florida ต่างได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่ามีอคติเชิงมหานครและมิติเชิงเศรษฐกิจสูงเกินไป Scott (2006) และ Peck (2005) ซึ่งตั้งคำถามต่อการนำทฤษฎีชนชั้นสร้างสรรค์ไปใช้ในบริบทที่แตกต่างจากเมืองหลักหรือมหานครตะวันตก เนื่องจากไม่คำนึงถึงโครงสร้างอำนาจ ความเหลื่อมล้ำ และมรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น (Peck,2005; Scott,2006) ขณะที่ Pratt และ Hutton (2013) เสนอว่าควรขยายนิยามความสร้างสรรค์ให้ครอบคลุมมิติทางสังคมและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับมิติเศรษฐกิจ (Pratt and Hutton,2013) แนวคิดเมืองสร้างสรรค์จึงมีการพัฒนาการจากโมเดลดึงดูดอุตสาหกรรมสร้างสรรค์จากภายนอก (attraction model) ซึ่งเปิดพื้นที่ให้เมืองขนาดกลางในประเทศกำลังพัฒนาสามารถนำแนวคิดนี้ไปปรับใช้ได้อย่างสอดคล้องกับบริบทของตนมากยิ่งขึ้น (Evans,2009)

2. การจัดการเชิงนิเวศในการพัฒนาเมือง

แนวคิดเชิงนิเวศ มองเมืองเป็นระบบมีการปรับตัวที่ซับซ้อน มีระบบย่อยหลายระบบ ได้แก่ วัฒนธรรม เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม และสังคม โดยมีปฏิสัมพันธ์กันแบบพลวัต (Guimaraes et al.,2021; Caragliu et al., 2019) มุมมองเชิงระบบนี้สอดคล้องกับการจัดการเชิงนิเวศ (Ecosystem-Based Management: EBM) ของ Christensen et al. (1996) ที่เน้นการวางแผนแบบองค์รวมบนพื้นฐานความเข้าใจเชิงนิเวศและการกำกับดูแลแบบปรับตัว (Christensen et al.,1996) รวมถึง Cooke และ Lazzeratti (2008) ได้อธิบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ว่าเป็น “นิเวศนวัตกรรม” ที่เอกชน สถาบันและชุมชนพัฒนาร่วมกัน (Cooke and Lazzeratti,2008)

การจัดการเชิงนิเวศ (EBM) มีความแตกต่างจากการจัดการเชิงการบริหาร (administrative-based management) มองการเมืองเป็นระบบที่มีองค์ประกอบพึ่งพาซึ่งกันและกัน

ไม่แบ่งแยกการจัดการออกเป็นส่วนย่อย Forman (2008) อธิบายว่าการวางผังเมืองเชิงนิเวศต้องพิจารณาทั้งพื้นที่ทางกายภาพและพื้นที่ธรรมชาติ รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ พืช และสัตว์ที่อยู่ร่วมกันในระบบนิเวศเดียวกัน ในบริบทเมืองสร้างสรรค์ (Forman,2008) ในงานของ Pratt (2011) เสนอว่าอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ทำหน้าที่เป็น “นิเวศวัฒนธรรม” ที่ต้องการโครงสร้างพื้นฐาน เครือข่าย และสถาบันที่สนับสนุนการทำงานร่วมกันและการแลกเปลี่ยนความรู้โดยมีนัยสำคัญกว่าการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ ที่ไม่สามารถดำเนินการผ่านการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานเพียงอย่างเดียวแต่ต้องอาศัยการสร้างเงื่อนไขให้ระบบนิเวศโดยรวมสามารถทำงานได้อย่างบูรณาการ (Pratt,2011) ทั้งนี้แผนพัฒนานิเวศเชิงพื้นที่ (Ecological Spatial Plans: ESP) ของประเทศไทย ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้สะท้อนแนวทาง EBM นี้ในระดับนโยบายว่าด้วยการกำหนดให้การวางผังเมืองต้องคำนึงถึงระบบนิเวศสิ่งแวดล้อม และสังคมวัฒนธรรมไปพร้อมกัน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561;สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2568)

3. **เมืองระดับรองและการพัฒนาจากภายใน**

เมืองระดับรอง หมายถึงศูนย์กลางเมืองที่มีประชากรระหว่าง 100,000 ถึง 1 ล้านคน (Rogerts&Hohmann,2014) โดยทั่วไปเมืองประเภทนี้มักมีข้อจำกัดด้วยความประหยัดต่อขนาด (economies of scale) และสมรรถนะเชิงสถาบัน (institutional capacity) เมื่อเทียบกับเมืองหลักหรือมหานคร อย่างไรก็ตามเมืองระดับรองมีจุดแข็งเฉพาะตัว ได้แก่ ทุนทางวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ท้องถิ่นที่โดดเด่น เครือข่ายชุมชนที่มีความเหนียวแน่น และต้นทุนการดำรงชีวิตที่อยู่ในระดับที่เอื้อต่อการดึงดูดแรงงานสร้างสรรค์ (Bell&Jayne,2009) จากทฤษฎีการพัฒนาจากภายใน (Endogenous Development Theory) เสนอว่าการพัฒนาที่ยั่งยืนควรอาศัยการระดมและยกระดับทรัพยากรและศักยภาพที่มีอยู่ในพื้นที่เป็นฐาน มากกว่าการพึ่งพาการลงทุนหรือการถ่ายโอนรูปแบบการพัฒนาจากภายนอก (Pike et al.,2006) ในบริบทเมืองสร้างสรรค์ หมายถึงการยอมรับและบ่มเพาะทุนสร้างสรรค์ที่มีอยู่ ได้แก่ ช่างฝีมือ ประเพณีวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น (Comunian et al.,2010) Bell และ Janye (2009) ชี้ให้เห็นว่าเมืองระดับรองมีความได้เปรียบในการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์เนื่องจากชุมชนมีความเหนียวแน่น การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนทำได้ง่ายกว่า และอัตลักษณ์ท้องถิ่นยังคงชัดเจนไม่ถูกกลืนหายไปในกระแสโลกาภิวัฒน์ (Bell & Janye,2009)

ความท้าทายสำคัญของเมืองระดับรองในประเทศไทยคือการกระจุกตัวของทรัพยากรทางการคลังและบุคลากรในกรุงเทพมหานครส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องพึ่งพาเงินอุดหนุนจากส่วนกลาง (intergovernmental fiscal) เป็นแหล่งรายได้หลัก และมีความเป็นอิสระทางนโยบายและการคลังในระดับจำกัด จนยากที่จะริเริ่มนโยบายเชิงนวัตกรรมได้ด้วยตนเอง ก่อนการกระจายอำนาจตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ.2540 รายได้ของรัฐบาลกลางไทยกว่าร้อยละ 90 กระจุกตัวอยู่ที่ส่วนกลาง และมีการจัดสรรงบประมาณให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศไม่ถึงร้อยละ 10 แม้การปฏิรูปการกระจายอำนาจในระยะต่อมามีการปรับปรุงสัดส่วนดังกล่าวให้ดีขึ้นบ้าง แต่อำนาจการจัดเก็บ

รายได้และการจัดสรรงบประมาณยังคงอยู่ภายใต้การกำกับของรัฐบาลกลาง แสดงถึงการจำกัดความเป็นอิสระทางการคลังของท้องถิ่น และส่งผลให้เมืองระดับรองขาดสมรรถนะในการแข่งขันและพัฒนาอย่างสมดุลในระดับภูมิภาค (Painter,2006; World Bank,2012)

ดังนั้นการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ในบริบทเมืองระดับรอง จึงต้องอาศัยกรอบการกำกับดูแลที่เสริมพลังอำนาจท้องถิ่น (local empowerment) ควบคู่กับการสร้างกลไกประสานงานระหว่างระดับการปกครองเพื่อให้ทุนสร้างสรรค์ที่มีอยู่แล้วในพื้นที่สามารถขยายผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การกำกับดูแล การมีส่วนร่วม และการบูรณาการนโยบาย

การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ที่มีประสิทธิภาพต้องการการกำกับดูแลแบบหลายระดับและข้ามภาคส่วนที่บูรณาการนโยบายด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกัน (Evans,2009; Grodach,2012) ในบริบทประเทศไทยการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ แต่การนำนโยบายไปปฏิบัติยังคงกระจัดกระจายเนื่องจากเขตอำนาจที่ทับซ้อน ความเป็นอิสระทางการคลังที่จำกัด และการประสานงานแนวนอนที่อ่อนแอ (Painter,2006) การกำกับดูแลแบบมีส่วนร่วม จากการให้ประชาชน ผู้ประกอบการและองค์กรชุมชนเข้ามา จึงเป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการสร้างความชอบธรรมและตอบสนองความต้องการท้องถิ่น (Fung&Wright,2003)

Ansell และ Gash (2008) นิยาม “การประสานความร่วมมือ” (collaborative governance) เป็นการจัดการที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากภาครัฐ เอกชน และประชาสังคมเข้ามาร่วมกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบายอย่างเป็นทางการ โดยมีฉันทามติเป็นเป้าหมาย แนวคิดนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในบริบทเมืองสร้างสรรค์ เพราะความสร้างสรรค์มักเกิดขึ้นจากการเชื่อมต่อข้ามขอบเขตองค์กรและภาคส่วน ซึ่ง Emerson et.al (2012) เสนอว่าเครือข่ายการกำกับดูแลแบบร่วมมือต้องการ “แรงขับเคลื่อนความร่วมมือ” (collaborative dynamics) ที่ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมอย่างมีหลักการ แรงจูงใจร่วม และศักยภาพในการดำเนินการร่วมกัน ในบริบทเมืองระดับรองของไทย ความท้าทายสำคัญคือกลไกการมีส่วนร่วมมักสะท้อนความไม่สมดุลเชิงอำนาจและการถูกครอบงำโดยชนชั้นนำ (elite capture) ซึ่งหมายถึงกระบวนการที่ผู้มีอิทธิพลในพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นนักการเมืองท้องถิ่น ข้าราชการ หรือกลุ่มธุรกิจ เข้าครอบงำกระบวนการมีส่วนร่วม จนผลลัพธ์ของนโยบายสะท้อนผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มมากกว่าความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ (Cooke & Lazzeretti, 2008;Lauermann&Mallak,2023)

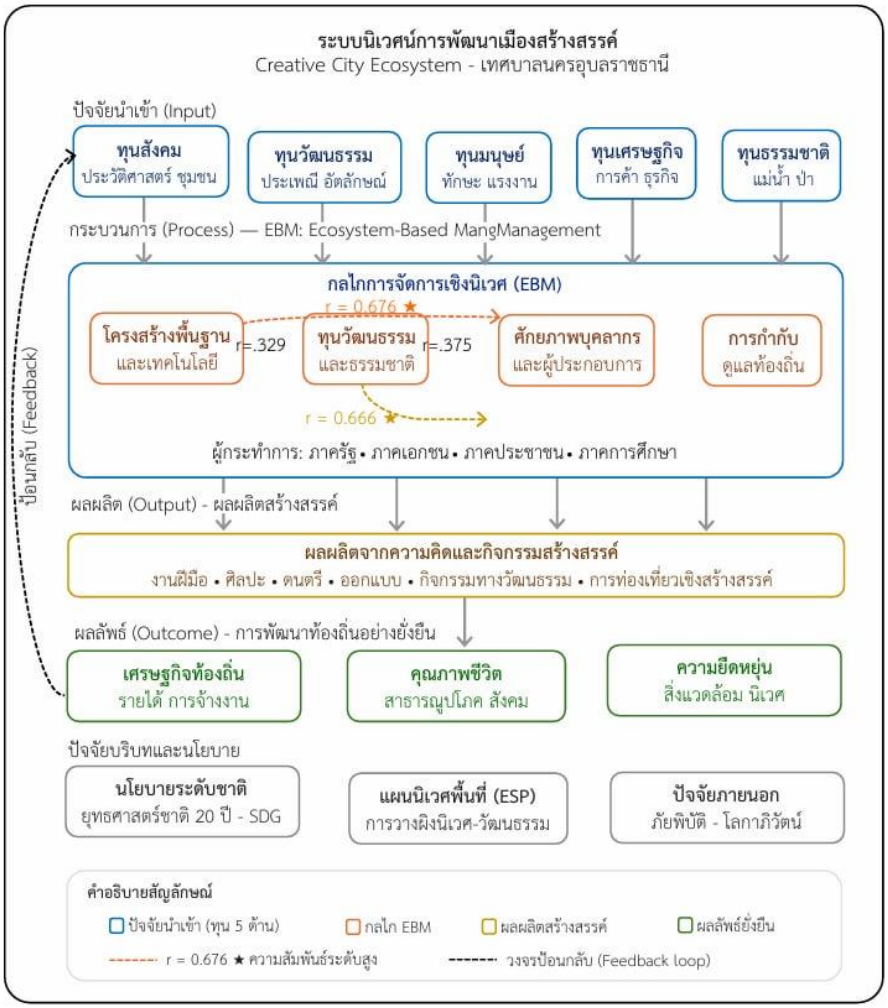
งานวิจัยเชิงประจักษ์ในบริบทไทยพบว่ากระบวนการวางแผนพัฒนาชุมชนมีความเสี่ยงต่อการถูกครอบงำโดยชนชั้นในท้องถิ่น โดยเฉพาะเมื่อผู้นำชุมชนมีบทบาทในการคัดเลือกโครงการหรือกำหนดวาระการประชุมล่วงหน้าโดยไม่เปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นแสดงความคิดเห็นอย่างแท้จริง ปัญหานี้ยิ่งทวีความรุนแรงในบริบทประเทศกำลังพัฒนา เนื่องจากวัฒนธรรมทางการเมืองและโครงสร้างอำนาจที่ฝังรากลึกทำให้พื้นที่การมีส่วนร่วมของภาคประชาชนถูกครอบงำโดยชนชั้นนำและ

กลุ่มอิทธิพลที่ต่อต้านการกระจายอำนาจอย่างแท้จริง กระบวนการกระจายอำนาจในประเทศไทยตลอดสองทศวรรษที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่าการกระจายอำจานอย่างเป็นทางการไม่ได้รับประกันการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างแท้จริงเสมอไป และในทศวรรษล่าสุดกลับมีแนวโน้มการรวมศูนย์อำนาจเพิ่มขึ้น ซึ่งอาจบั่นทอนการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับท้องถิ่น

5. ช่องว่างการวิจัยและการมีส่วนสนับสนุนทางทฤษฎี

แนวคิดเมืองสร้างสรรค์ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่งานวิจัยที่มียังคงเป็นประเด็นที่มีจุดเน้นกับเมืองหลวงหรือเมืองมหานครขนาดใหญ่เป็นหลัก งานวิจัยของ Ramadan et al.(2021) พบว่าร้อยละ 77 ของงานวิจัยด้านนิเวศเมืองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มุ่งศึกษาเพียง 4 เมืองใหญ่ ได้แก่ สิงคโปร์ กรุงเทพฯ จาการ์ตา และกัวลาลัมเปอร์ ขณะที่เมืองระดับรองถูกมองข้ามอย่างชัดเจน ในบริบทเฉพาะของประเทศไทย (Ramadan et al.,2021) งานวิจัยที่มีเกี่ยวกับเมืองสร้างสรรค์ที่มุ่งเน้นกรุงเทพมหานครในฐานะสมาชิกเครือข่ายเมืองสร้างสรรค์ของ UNESCO และพบว่าการนำนโยบายการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ไปปฏิบัติกลับไปขยายช่องว่างระหว่างเมืองหลวงกับเมืองอื่นๆ ให้กว้างขึ้น (Chuangchai,2020) รวมทั้งงานวิจัยด้านเมืองสร้างสรรค์ในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นการจัดหมวดหมู่อุตสาหกรรมและห่วงโซ่คุณค่า และยังขาดกรอบที่ครอบคลุมสำหรับการประเมินผลกระทบเชิงนโยบายในเมืองระดับรอง (Homsombat, W.el et al,2025) นอกจากนี้งานวิจัย Gu,Lim และ O'Connor (2020) ให้การยืนยันว่าการศึกษาเมืองสร้างสรรค์ในเอเชียยังมีช่องว่างสำคัญโดยเฉพาะด้านการกำกับดูแลและการนำนโยบายไปปฏิบัติในเชิงนโยบาย รวมทั้งยังขาดงานวิจัยที่แสดงถึงการบูรณาการหลักการจัดการเชิงนิเวศ (EBM) เข้ากับกรอบเมืองสร้างสรรค์สำหรับเมืองรองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างเป็นระบบ บทความวิจัยนี้จึงมุ่งตอบสนองช่องว่างดังกล่าว โดยนำเสนอการมีส่วนสนับสนุนทางแนวคิดและทฤษฎีสามประการ ได้แก่ (1) สร้างแนวคิดใหม่ว่าความสร้างสรรค์เป็นความสร้างสรรค์เกิดขึ้นจากภายในเมืองเอง จากการที่ทุนวัฒนธรรม โครงสร้างพื้นฐาน และทุนมนุษย์ทำงานเชื่อมโยงกัน ไม่ใช่ผลจากการดึงดูดนักสร้างสรรค์หรืออุตสาหกรรมจากภายนอก (2) การจัดการเชิงนิเวศ (EBM) ให้เป็นกรอบการกำกับดูแลที่มีมิติที่วัดได้อย่างเป็นรูปธรรม (3) สร้างกรอบเชิงประจักษ์ที่ปรับให้เหมาะกับบริบทเมืองระดับรองในประเทศไทยและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยเฉพาะ

กรอบแนวคิดการวิจัย



แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยอธิบายว่านิเวศเมืองเชื่อมโยงกับการศึกษาสภาพชุมชนและการวิเคราะห์ชุมชนเมืองผ่านกระบวนการทางนิเวศวิทยา โดยมีองค์ประกอบหลัก 4 ด้านที่มีปฏิสัมพันธ์ ได้แก่ (1) ทุนวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งทำหน้าที่เป็นฐานรากและแหล่งแรงบันดาลใจ (2) โครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยีซึ่งทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสนับสนุน (3) ศักยภาพของบุคลากรและผู้ประกอบการเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นแรงขับเคลื่อน และ (4) ผลผลิตจากความคิดและกิจกรรมสร้างสรรค์ ซึ่งเป็นผลลัพธ์ที่ป้อนกลับเสริมสร้างองค์ประกอบอื่น ทั้งนี้ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนและภาคการศึกษาทำหน้าที่เป็นผู้กระทำการหลักในระบบนิเวศนี้

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) แบบการอธิบายแบบลำดับขั้น (Sequential Explanatory Design) โดยดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณก่อนเพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเมืองสร้างสรรค์และการพัฒนาท้องถิ่นในเทศบาลอุบลราชธานีด้วยแบบสอบถาม จากนั้นดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการจัดเวทีสาธารณะในการรับฟังความคิดเห็นและการสะท้อนข้อมูลเพื่อนำไปสู่ข้อเสนอเชิงนโยบาย โดยการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อตรวจสอบสถานะและความพร้อมของข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งการวิจัยเอกสารจากแผนพัฒนาท้องถิ่น รายงานประจำปีและการสรุปผลการติดตามประเมินผล แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 การประเมินองค์ประกอบของนิเวศเมืองสร้างสรรค์ ประกอบด้วย 4 มิติ ได้แก่ (1) ทุนวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติ (2) โครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยี (3) ศักยภาพบุคลากรและผู้ประกอบการสร้างสรรค์ และ (4) ผลผลิตสร้างสรรค์ วัดในมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) ตั้งแต่ 1=น้อยที่สุด ถึง 5 = มากที่สุด โดยคะแนนของแต่ละองค์ประกอบคำนวณจากค่าเฉลี่ยรวม (composite mean score) ของข้อคำถามในมิตินั้นๆ ก่อนนำไปวิเคราะห์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ (คำถามปลายเปิด) สำหรับการวิเคราะห์สหสัมพันธ์เพียร์สัน ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อสมมติฐานเบื้องต้นโดยการทดสอบการแจกแจงแบบปกติ (normality) ด้วยสถิติ Kolmogorov-Smirnov และพบว่าค่าเฉลี่ยรวมของแต่ละองค์ประกอบมีการกระจายที่เป็นไปตามข้อสมมติฐานในระดับที่ยอมรับได้ นอกจากนี้ข้อมูลที่ใช้เป็นข้อมูลมาตราอันตรภาค (interval scale) ที่ประมาณค่าจากคะแนนเฉลี่ย (Likert) ซึ่งสอดคล้องกับแนวปฏิบัติทั่วไปในการวิจัยสังคมศาสตร์

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรเป้าหมายแบ่งเป็นสองกลุ่ม ได้แก่ (1) ประชาชนและผู้ประกอบการในเทศบาลนครอุบลราชธานีจำนวน 75,596 คน โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling) โดยแบ่งชั้นตาม 4 เขตเลือกตั้ง และสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) ภายในแต่ละเขต จำนวน 400 คน (เขตละ 100 คน) และ (2) ตัวแทนจากภาคส่วนต่างๆ ที่คัดเลือกโดยใช้เกณฑ์แบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) โดยพิจารณาจาก 3 เกณฑ์หลัก ได้แก่ (ก) มีบทบาทโดยตรงในการกำหนดนโยบายหรือการขับเคลื่อนการพัฒนาเมือง (ข) มีประสบการณ์ทำงานในพื้นที่เทศบาลนครอุบลราชธานีไม่น้อยกว่า 3 ปี และ (ค) เป็นตัวแทนจากภาคส่วนที่หลากหลายครอบคลุมทุกองค์ประกอบของนิเวศเมืองสร้างสรรค์ ประกอบด้วย ภาครัฐ ได้แก่ นายเทศมนตรี/ผู้บริหารเทศบาลนครอุบลราชธานี เจ้าหน้าที่สำนักงานพาณิชย์จังหวัด และสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด ภาคเอกชน ได้แก่ ตัวแทนหอการค้าจังหวัด ตัวแทนสภาอุตสาหกรรมจังหวัด และสภาการท่องเที่ยวอุบลราชธานี ภาคการศึกษา ได้แก่ คณาจารย์มหาวิทยาลัยที่มีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเมืองและนโยบาย

สาธารณะ และภาคประชาชน ได้แก่ ผู้แทนชุมชนและผู้ประกอบการสร้างสรรค์ท้องถิ่น รวมผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 12 คน รวมผู้มีส่วนได้เสียทั้งสิ้น 412 คน

2. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของเครื่องมือ

แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบ (1) ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการพัฒนาเมือง นโยบายสาธารณะ และการจัดการเชิงนิเวศ โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ผลการตรวจสอบพบว่าข้อคำถามทุกข้อมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้ตามที่ Rovinelli และ Hambleton (1977) กำหนด แสดงให้เห็นว่าเครื่องมือวิจัยมีความตรงเชิงเนื้อหาในระดับสูง และ (2) การตรวจสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) การตรวจสอบแบบสอบถามใช้ Cronbach's Alpha (α=0.87)

ส่วนความน่าเชื่อถือของข้อมูลเชิงคุณภาพได้รับการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ยืนยันผ่านการตรวจสอบจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ให้ข้อมูล (Member Checking)

3. การพิจารณาจริยธรรมการวิจัย

การวิจัยนี้ผ่านการพิจารณาและรับรองจริยธรรมจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัย มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี (เลขที่อนุมัติ UBU-REC-184/2565) ผู้เข้าร่วมทุกคนให้ความยินยอมโดยสมัครใจก่อนการเข้าร่วมวิจัยและมีสิทธิ์ถอนตัวได้ตลอดเวลาโดยไม่มีผลกระทบใดๆ ทั้งนี้ไม่มีผู้เยาว์เข้าร่วมในการวิจัยครั้งนี้

ผลการศึกษา

1. ศักยภาพนิเวศเมืองสร้างสรรค์ของเทศบาลนครอุบลราชธานี

เทศบาลนครอุบลราชธานีมีทุนพื้นฐาน 5 ประการที่เอื้อต่อการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ ประกอบด้วย

1) ทุนทางสังคม (Social capital) พื้นที่ในเขตเทศบาลนครอุบลราชธานีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 200 ปี แม้จะเป็นสังคมเมืองแต่ยังคงรักษาวิถีชีวิตที่เรียบง่ายและสืบทอดวัฒนธรรมประเพณีจากรุ่นสู่รุ่น

2) ทุนวัฒนธรรม (Culture capital) ประชากรของที่อยู่ในพื้นที่เขตเทศบาลนครอุบลราชธานี ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ไทย ลาว จีน เวียดนามเชื้อสายจีนและอินเดีย นับถือพุทธศาสนาเป็นหลัก และมีประเพณีวัฒนธรรมเฉพาะถิ่นที่โดดเด่น อาทิประเพณีแห่เทียนพรรษา การไหลเรือไฟในช่วงออกพรรษา ย่านเมืองเก่าซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณตลาดใหญ่ เคยเป็นศูนย์กลางธุรกิจสำคัญมาแต่อดีต ย่านนี้เป็นที่ตั้งของชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนจำนวนมาก มีคุรุดวารา (Gurdwara) คือศาสน

สถานหรือโบสถ์ของศาสนาซิกข์ ของชาวอินเดีย ที่ก่อสร้างตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 มีสถาปัตยกรรมย่านเมืองเก่าจึงถือเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว

3) ทุนมนุษย์ (Human capital) ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในวัยทำงานประกอบอาชีพในอุตสาหกรรมขยายย่อมและพาณิชยกรรม ทั้งในรูปแบบการประกอบอาชีพอิสระ หุ้นส่วน บริษัทและห้างหุ้นส่วนจำกัด หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษาร่วมมือกันพัฒนาทักษะ นวัตกรรม และสร้างสรรค์ของประชากรในพื้นที่ นับเป็นฐานทุนมนุษย์ที่มีศักยภาพในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ท้องถิ่น

4) ทุนเศรษฐกิจ (Economic capital) เขตเศรษฐกิจหลักตั้งอยู่บริเวณตลาดกลางเมือง ซึ่งทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการค้าของภูมิภาค พื้นที่เศรษฐกิจขยายตัวตามแนวถนนสายหลักและมีความหนาแน่นของประชากรสูงในหลายพื้นที่ของเขตเทศบาลนครอุบลราชธานี ลักษณะดังกล่าวสร้างโอกาสทางธุรกิจและการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจที่หลากหลายอันเป็นพื้นที่สำคัญของระบบนิเวศเศรษฐกิจสร้างสรรค์

5) ทุนธรรมชาติ (Natural capital) เทศบาลนครอุบลราชธานีตั้งอยู่ติดกับแม่น้ำมูลมีภูมิทัศน์และบรรยากาศที่งดงามเอื้อต่อการประกอบธุรกิจริมน้ำ มีแหล่งน้ำสาธารณะทั้งแม่น้ำ ลำคลองและบึง สวนสาธารณะรวมถึงอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ที่เป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจและออกกำลังกายของประชาชน ทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นสินทรัพย์ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศแต่ยังสร้างแรงบันดาลใจและอัตลักษณ์สร้างสรรค์ที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติอันเป็นเอกลักษณ์ของเมืองอุบลราชธานี

ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากการผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่าทุนทั้งห้าประการดังกล่าวไม่สามารถดำรงอยู่อย่างโดดเดี่ยว หากแต่มีปฏิสัมพันธ์เชิงระบบซึ่งกันและกัน ทุนทางวัฒนธรรมโดยเฉพาะประเพณีแห่งเทียนพรรษา ทำหน้าที่เป็นแรงบันดาลใจให้เกิดงานฝีมือ ผลักภัณฑ์หัตถกรรมและบริการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์เฉพาะถิ่น ซึ่งถือเป็นผลผลิตสร้างสรรค์ที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นโดยตรง ในขณะที่ทุนมนุษย์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมกับสถาบันการศึกษาที่ทำหน้าที่เป็นแหล่งบ่มเพาะนวัตกรรมและองค์ความรู้ที่ป้อนเข้าสู่นิเวศการพัฒนาเมือง

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษายังพบข้อจำกัดสำคัญของนิเวศเมืองสร้างสรรค์อุบลราชธานีใน 3 ด้านหลัก ได้แก่ (1) ด้านโครงสร้างพื้นฐานสร้างสรรค์ พื้นที่บ่มเพาะนวัตกรรม (incubator) ศูนย์วัฒนธรรมเอนกประสงค์ และพื้นที่ทำงานร่วม (co-working space) ยังมีข้อจำกัดและกระจุกตัวในพื้นที่ศูนย์กลางเมืองไม่ครอบคลุมชุมชนรอบนอก (2) ด้านการประสานงานนโยบาย การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ยังขาด “เจ้าภาพ” ที่มีอำนาจในการประสานทิศทางระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและสถาบันการศึกษา ทำให้โครงการริเริ่มต่างๆ ขาดความต่อเนื่อง และ (3) ด้านความเปราะบางต่อภัยพิบัติ เมืองอุบลราชธานีเผชิญปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากบริเวณตลิ่งแม่น้ำมูล ซึ่งในปี พ.ศ.2562 และพ.ศ. 2564 น้ำท่วมสูงและยาวนาน ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อทรัพย์สินและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

อุปสรรคเหล่านี้บั่นทอนศักยภาพของนิเวศเมืองสร้างสรรค์และชี้ให้เห็นความจำเป็นในการบูรณาการความยืดหยุ่นเชิงนิเวศ (ecological resilience) เข้าสู่กระบวนการวางแผนเมืองสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ

ผลการสัมภาษณ์ยังสะท้อนให้เห็นว่าบทบาทของผู้กระทำการในนิเวศเมืองมีความหลากหลายโดยเทศบาลนครอุบลราชธานีทำหน้าที่เป็น “เจ้าภาพ” หลักในการริเริ่มโครงการและกำหนดนโยบาย ขณะที่หอการค้าจังหวัด สภาอุตสาหกรรม และสภาการท่องเที่ยวอุบลราชธานี ทำหน้าที่สนับสนุนในฐานะเครือข่ายภาคเอกชน สถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาด้านองค์ความรู้และนวัตกรรม อย่างไรก็ตามความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำการเหล่านี้ยังขาดกลไกการประสานงานที่เป็นทางการและต่อเนื่องส่งผลให้การทำงานร่วมกันเกิดขึ้นเป็นโครงการเฉพาะกิจมากกว่าเป็นความร่วมมือเชิงยุทธศาสตร์ระยะยาว

2. ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบนิเวศเมืองกับการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์

การวิเคราะห์สหสัมพันธ์เพียร์สัน พบว่า องค์ประกอบทุกคู่มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 ดังแสดงในตารางที่ 1 ทั้งนี้การแปลระดับความสัมพันธ์ใช้เกณฑ์ของ Cohen (1988) คือ r= .10 - .29 ระดับต่ำ r = .30 - .49 ระดับปานกลาง และ r ≥ .50 ระดับสูง

ตารางที่ 1 Correlation Matrix ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบนิเวศเมืองกับการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ (n = 400)

ตัวแปร	ทุนวัฒนธรรมและธรรมชาติ	โครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยี	ศักยภาพบุคลากรและผู้ประกอบการสร้างสรรค์	ผลผลิตสร้างสรรค์
ทุนวัฒนธรรมและธรรมชาติ	—			
โครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยี	.329**	—		
ศักยภาพบุคลากรและผู้ประกอบการสร้างสรรค์	.375**	.676**	—	
ผลผลิตสร้างสรรค์	.666**	.420**	.486**	—

หมายเหตุ. ** p < .01 (การทดสอบสองทาง, two-tailed); n = 400; ค่า r แสดงสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson correlation coefficient) ซึ่งบ่งชี้ความสัมพันธ์ร่วมระหว่างตัวแปร ไม่ใช่ความเป็นเหตุเป็นผล;

การแปลระดับความสัมพันธ์ใช้เกณฑ์ Cohen (1988): r = .10–.29 = ต่ำ, r = .30–.49 = ปานกลาง, r ≥ .50 = สูง; — หมายถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรกับตัวเอง (r = 1.00)

ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระดับสูงที่สุดอยู่ระหว่างโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยีกับศักยภาพบุคลากรและผู้ประกอบการสร้างสรรค์ (r=0.676) และระหว่างทุนวัฒนธรรมและธรรมชาติกับผลผลิตสร้างสรรค์ (r=0.666) ซึ่งยืนยันว่าการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ไม่ได้ขับเคลื่อนด้วยการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างทุนมนุษย์และทุนทางวัฒนธรรม สอดคล้องกับแนวคิดสภาพแวดล้อมสร้างสรรค์ (Creative Milieu) ของ Landry และ Bianchini (2000) และพบว่าการเชื่อมโยงระหว่างตัวแปรทางวัฒนธรรม เทคโนโลยี และการประกอบการ สะท้อนโมเดลการพัฒนาเมืองเชิงระบบ (Systemic Urbanism Model) ของ Caragliu et al (2019)

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระดับปานกลางเพิ่มเติม พบว่าศักยภาพบุคลากรและผู้ประกอบการสร้างสรรค์มีความสัมพันธ์กับผลผลิตสร้างสรรค์ในระดับปานกลาง (r=0.486) สะท้อนให้เห็นว่าศักยภาพมนุษย์เพียงอย่างเดียว ไม่เพียงพอต่อการสร้างผลผลิตสร้างสรรค์หากไม่ได้รับการสนับสนุนจากโครงสร้างพื้นฐานและทุนทางวัฒนธรรมที่เหมาะสม ในทำนองเดียวกันโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยีมีความสัมพันธ์กับผลผลิตสร้างสรรค์ในระดับปานกลาง (r=0.420) สะท้อนให้เห็นว่าการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานจำเป็นต้องมาพร้อมกับการพัฒนาทุนมนุษย์และทุนวัฒนธรรมควบคู่กันไป จึงจะสามารถแปลงเป็นผลผลิตสร้างสรรค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาจากภายใน (Endogenous Development) ที่เน้นการระดมและยกระดับทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในพื้นที่มากกว่าการพึ่งพาการลงทุนจากภายนอก (Pike et al.,2006)

ข้อค้นพบเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ยืนยันและเสริมภาพของข้อมูลเชิงปริมาณอย่างสอดคล้องกัน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากภาคเอกชนระบุว่าการขาดพื้นที่สร้างสรรค์ (creative space) ที่เชื่อมโยงระหว่างช่างฝีมือดั้งเดิมกับผู้ประกอบการรุ่นใหม่เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ทุนวัฒนธรรมไม่สามารถแปลงเป็นผลผลิตเชิงพาณิชย์ได้อย่างเต็มศักยภาพ ขณะที่ตัวแทนภาครัฐชี้ให้เห็นว่าโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลและระบบโลจิสติกส์ยังเป็นข้อจำกัดสำคัญที่กีดขวางการขยายตลาดของสินค้าและบริการสร้างสรรค์ นอกจากนี้ตัวแทนจากสถาบันการศึกษาเน้นย้ำว่ากลไกการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีจากสถาบันอุดมศึกษาสู่ชุมชนยังขาดความเป็นระบบและความต่อเนื่อง

โดยรวม ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าความสร้างสรรค์ในเมืองอุบลราชธานีมีลักษณะเป็น “คุณสมบัติที่ปรากฏขึ้น” (emergent property) จากการทำงานร่วมกันของทุนทุกประเภทในระบบนิเวศเมือง มิใช่ผลจากการลงทนุในองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งโดยลำพัง นัยสำคัญที่ได้คือการกำหนดนโยบายพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ควรมุ่งสร้าง “เงื่อนไขเชิงระบบ” ที่เอื้อให้ทุนทุกประเภทสามารถมีปฏิสัมพันธ์และเสริมสร้างซึ่งกันและกันได้อย่างต่อเนื่องมากกว่าการมุ่งพัฒนาองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งอย่างแยกส่วน

การอภิปรายผล

1. นัยทางทฤษฎี

บทความวิจัยนี้มีส่วนสนับสนุนองค์ความรู้เกี่ยวกับเมืองสร้างสรรค์โดยนำเสนอหลักฐานเชิงประจักษ์สำหรับแนวทางเชิงนิเวศต่อความสร้างสรรค์ในเมือง กรอบนิเวศยอมรับธรรมชาติที่เชื่อมโยงกันของระบบย่อยเมืองต่างๆ ความสัมพันธ์ที่พบระหว่างตัวแปรต่างๆ แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์เป็นปรากฏการณ์เชิงระบบที่การเปลี่ยนแปลงในด้านหนึ่งสามารถกระตุ้นผลกระทบเป็นทอดๆ ทั่วทั้งระบบเมือง

ประการแรก ผลการวิจัยท้าทายสมมติฐานหลักของทฤษฎีชนชั้นสร้างสรรค์ (Creative Class Theory) ของ Florida (2002) ที่มองความสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่ดึงดูดจากภายนอกผ่านการสร้างเมืองที่ดึงดูดบุคลากรสร้างสรรค์ระดับโลก ข้อค้นพบว่าที่ทุนวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นมีความสัมพันธ์ระดับสูงกับผลผลิตสร้างสรรค์ (r=0.666) บ่งชี้ว่าความสร้างสรรค์ในบริบทเมืองระดับรองไทยที่เกิดขึ้นมาจากรากฐานทางวัฒนธรรมที่ดำรงอยู่แล้ว มิใช่ผลจากการนำเข้าชนชั้นสร้างสรรค์จากภายนอก ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการวิพากษ์ของ Scott (2006) และ Peck (2005) ที่ชี้ให้เห็นถึงอคติเชิงมหานครในการนำทฤษฎีดังกล่าวไปใช้ในบริบทของประเทศกำลังพัฒนา

ประการที่สอง ผลการวิจัยยืนยันแนวคิดสภาพแวดล้อมสร้างสรรค์ (Creative Milieu) ของ Landry และ Bianchini (2000) ที่เสนอว่าสภาพแวดล้อมสร้างสรรค์ไม่ได้เกิดจากองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งโดยลำพังแต่เป็นผลจากการรวมตัวของทุนหลายประเภทในพื้นที่เดียวกัน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติทุกคู่ในการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่าเมืองอุบลราชธานีมีองค์ประกอบพื้นฐานของสภาพแวดล้อมสร้างสรรค์ครบถ้วน ทั้งทุนวัฒนธรรม โครงสร้างพื้นฐาน ทุนมนุษย์ และทุนธรรมชาติ เพียงแต่ยังขาดกลไกเชื่อมต่อระหว่างองค์ประกอบเหล่านี้ให้ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ

ประการที่สาม บทความขยายกรอบแนวคิดการจัดการเชิงนิเวศ (EBM) ของ McLeod et al (2009) ซึ่งเดิมพัฒนาขึ้นในบริบทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ มาสู่การจัดการระบบนิเวศเมืองสร้างสรรค์โดยสะท้อนให้เห็นว่าหลักการจัดการแบบองค์รวมที่คำนึงถึงปฏิสัมพันธ์เชิงระบบระหว่างองค์ประกอบต่างๆ สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนานโยบายเมืองสร้างสรรค์ของท้องถิ่นได้อย่างมีนัยสำคัญโดยเฉพาะบริบทที่ทรัพยากรทางการคลังมีจำกัดและจำเป็นต้องใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

ประการที่สี่ ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นความจำเป็นในการพัฒนา “กลไกสถาบัน” (institutional mechanism) ที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงผู้กระทำการจากภาคส่วนต่างๆ ในลักษณะที่ Ansell และ Gash (2008) เรียกว่า “ผู้อำนวยความสะดวกเชิงสถาบัน” (institutional facilitation) ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของหน่วยงานเฉพาะกิจ คณะกรรมการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ที่มีตัวแทนจากทุกภาคส่วนที่มีกลไกการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม

ประการที่ห้า ในการขับเคลื่อนเชิงปฏิบัติ แผนผังภูมินิเวศ (Ecological Spatial Plan : ESP) ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี สามารถนำมาใช้ได้ใน 2 บทบาท ควบคู่กัน ได้แก่ (1) เครื่องมือทางกฎหมาย โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำมาเป็นกรอบอ้างอิงในการจัดทำผังเมืองรวมและข้อบัญญัติท้องถิ่น เพื่อกำหนดพื้นที่สร้างสรรค์ (creative zone) พื้นที่อนุรักษ์วัฒนธรรม และพื้นที่รับมือภัยพิบัติไว้ในเอกสารผังเมืองที่มีผลบังคับใช้ทางกฎหมาย และ (2) เครื่องมือทางการเงิน โดยใช้ ESP เป็นเกณฑ์ในการจัดสรรงบประมาณและขอรับอุดหนุนจากกองทุนพัฒนาเมือง กองทุนสิ่งแวดล้อม หรืองบลงทุนโครงสร้างพื้นฐานในระดับจังหวัด โดยให้สอดคล้องกับแนวทาง ESP ได้รับการพิจารณาก่อน ทั้งสองบทบาทจะช่วยให้การพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ที่คำนึงถึงระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและสังคมวัฒนธรรมมีกลไกทางสถาบันรองรับการนำไปปฏิบัติได้จริง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561; สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2568)

2. อุปสรรคและความท้าทาย

ความท้าทายหลักที่พบในเทศบาลนครอุบลราชธานีมีสามประการ ได้แก่ (1) การประสานงานนโยบายที่กระจัดกระจาย เนื่องจากขาด “เจ้าภาพ” ที่แสดงบทบาทกลางในการนำขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ (2) ความไม่เพียงพอของโครงสร้างพื้นฐานโดยเฉพาะ พื้นที่บ่มเพาะ ศูนย์วัฒนธรรม และพื้นที่เครือข่าย และ (3) ความเปราะบางต่อภัยพิบัติทางสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะน้ำท่วมตลิ่งแม่น้ำมูล ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งทางทรัพย์สินและมูลค่าทางเศรษฐกิจ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการบูรณาการความยืดหยุ่นเชิงสิ่งแวดล้อมเข้ากับการวางแผนเมืองสร้างสรรค์

ความท้าทายด้านการประสานนโยบายสะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างที่ Painter (2006) และ Evans (2009) ระบุว่าเป็นอุปสรรคหลักของการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ในบริบทประเทศกำลังพัฒนา (Painter,2006;Evans,2009) กล่าวคือแม้ว่าเทศบาลนครอุบลราชธานีจะมีอำนาจกำหนดนโยบายท้องถิ่นตามกฎหมายการกระจายอำนาจแต่ในทางปฏิบัติการดำเนินนโยบายเมืองสร้างสรรค์ต้องอาศัยการประสานงานกับหน่วยงานจำนวนมาก ทั้งสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด และหน่วยงานส่วนกลางที่มีอยู่ในพื้นที่ ซึ่งต่างมีวาระและงบประมาณเป็นของตนเองทำให้การบูรณาการเชิงนโยบายเกิดขึ้นได้ยากในทางปฏิบัติ

ปัญหาความเปราะบางทางด้านภัยพิบัติน้ำท่วมเป็นการสะท้อนถึงช่องว่างระหว่างกรอบนิเวศทางกายภาพและกรอบนิเวศสร้างสรรค์ที่ยังไม่ได้รับการบูรณาการอย่างจริงจัง แนวคิดการจัดการเชิงนิเวศ (EBM) เน้นว่าการจัดการความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อมต้องเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนพัฒนาเมืองไม่ใช่ภารกิจแยกต่างหาก (Christensen et al.1996;Forman,2008) แต่ผลจากการสัมภาษณ์ชี้ให้เห็นว่าในปัจจุบันการจัดการน้ำท่วมและการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ดำเนินการโดยหน่วยงานคนละแห่งโดยไม่มีกลไกในการประสานที่เป็นระบบ สอดคล้องกับสิ่งที่ Grodach (2012)

เรียกว่า “การแยกส่วนเชิงนโยบาย” (policy fragmentation) ที่เป็นอุปสรรคสำคัญของเมืองสร้างสรรค์ทั่วโลก

3. การกำกับดูแลแบบหลายภาคีและการมีส่วนร่วม

ผลการศึกษาพบข้อเสนอให้มีการกำกับดูแลแบบร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษาและชุมชน สะท้อนความเข้าใจเกี่ยวกับการกำกับดูแลเมืองในฐานะกระบวนการผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สนับสนุนข้อเสนอว่าเมืองสร้างสรรค์ไม่สามารถพัฒนาผ่านแนวทางจากบนลงล่างเพียงอย่างเดียว แต่ต้องการ “เครือข่ายการกำกับดูแล” ที่รวบรวมตัวแสดงที่มีบทบาทสำคัญที่หลากหลาย (Rhodes,1997)

นอกจากนี้ยังพบว่าโมเดลการกำกับดูแลแบบร่วมมือตามแนวทางของ Ansell และ Gash (2008) ยังเกิดขึ้นไม่สมบูรณ์ในบริบทของเมืองอุบลราชานี เนื่องจากกระบวนการตัดสินใจเชิงนโยบายส่วนใหญ่ยังผ่านช่องทางราชการในแนวดิ่ง ผู้แทนภาคเอกชนและชุมชนมีบทบาทในกระบวนการปรึกษาหารือ (consultation) มากกว่าการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างแท้จริง (co-decision making) ซึ่งสอดคล้องกับ Fung และ Wright (2003) อธิบายว่าคุณภาพของการมีส่วนร่วมมีหลายระดับและการมีส่วนร่วมเชิงพิธีกรรม (tokenistic participation) ไม่ก่อให้เกิดนวัตกรรมนโยบายที่แท้จริง

สำหรับปัญหาการครอบงำโดยชนชั้นนำ (elite capture) อันกลไกการมีส่วนร่วมมักสะท้อนความไม่สมดุลเชิงอำนาจและการถูกครอบงำโดยชนชั้นนำ ตามที่ Cooke และ Kothari (2001) รวมถึง Lauermann และ Mallak (2023) เกิดขึ้น (Cooke & Kothari, 2001; Lauermann & Mallak, 2023) พบได้ในบริบทเมืองอุบลราชธานีจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางส่วนสะท้อนให้เห็นว่าโครงการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ เกิดขึ้นในพื้นที่และกิจกรรมที่ผู้มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจและการเมืองในท้องถิ่นให้ความสนใจมากกว่าจะสะท้อนความต้องการของกลุ่มช่างฝีมือดั้งเดิมหรือผู้ประกอบการรายย่อยที่เป็นแกนหลักของนิเวศสร้างสรรค์ รวมถึงกลไกการมีส่วนร่วมที่ยังไม่เห็นภาพชัดเจน

4. นัยเชิงนโยบาย

ผลการศึกษาเสนอนัยเชิงนโยบายสี่ประการ ประการแรก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรนำการวางแผนเชิงนิเวศมาใช้ที่บูรณาการวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และนวัตกรรมเข้ามาเป็นกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนา ประการที่สอง ควรสร้างเครือข่ายการกำกับดูแลข้ามภาคส่วน ประการที่สาม การลงทุนควรมุ่งทั้งโครงสร้างพื้นฐานและโครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุน เช่นศูนย์บ่มเพาะนวัตกรรม ฮับนวัตกรรม และโครงสร้างเสริมสมรรถนดิจิทัล และประการที่สี่ ควรมีนโยบายการวางแผนเมืองสร้างสรรค์ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม

นัยเชิงนโยบายที่สำคัญ คือการเปลี่ยนกระบวนทัศน์การวางแผน จากโมเดล “ดึงดูด” (attraction model) ที่มุ่งสร้างสิ่งดึงดูดเพื่อดึงดูดนักลงทุนและชนชั้นสร้างสรรค์จากภายนอก ไปสู่

โมเดล “บ่มเพาะ” (incubation model) ที่มุ่งสร้างเงื่อนไขให้ทุนสร้างสรรค์ที่มีอยู่แล้วในพื้นที่ขยายขึ้นและเชื่อมต่อกันได้ สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาจากภายนอก (Endogenous Development) ของ Pike et al. (2006) และ Comunian et al.(2010) ที่เน้นการยกระดับทุนท้องถิ่นเป็นฐานในบริบทเมืองอุบลราชธานี ซึ่งเป็นการลงทุนในพื้นที่เชื่อมต่อระหว่างช่างฝีมือดั้งเดิมกับนักออกแบบรุ่นใหม่ การสนับสนุนตลาดสำหรับผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ท้องถิ่นและการสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างภาคการศึกษาและภาคชุมชน

นอกจากนี้ ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นความจำเป็นในการพัฒนา “กลไกสถาบัน” (institutional mechanism) ที่ทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงผู้กระทำการจากภาคส่วนอื่นๆ ในลักษณะที่ Ansell และ Gash (2008) เรียกว่า “ผู้อำนวยความสะดวกเชิงสถาบัน” (institutional facilitator) ซึ่งอาจอยู่ในรูปแบบของหน่วยงานเฉพาะกิจ คณะกรรมการพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ที่มีตัวแทนจากทุกภาคส่วนอย่างแท้จริง หรือกองทุนพัฒนาเมืองสร้างสรรค์ที่มีกลไกการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมโดยอ้างอิงจากแนวคิดการกำกับดูแลเชิงนิเวศ (EBM) แผนผังภูมินิเวศ (Ecological Spatial Plan : ESP) ภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี สามารถนำมาเป็นกรอบอ้างอิงสำหรับการออกแบบนโยบายเมืองสร้างสรรค์ที่คำนึงถึงระบบนิเวศ สิ่งแวดล้อมและสังคมวัฒนธรรมอย่างบูรณาการ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ,2561; สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม,2568)

สรุปและข้อเสนอแนะ

บทความวิจัยนี้ศึกษาศักยภาพของเทศบาลนครอุบลราชธานีในการพัฒนาสู่เมืองสร้างสรรค์ โดยวิเคราะห์ทุนหลัก 5 ด้าน ได้แก่ ทุนสังคม วัฒนธรรม มนุษย์ เศรษฐกิจ และธรรมชาติ ผ่านกรอบนิเวศเมือง ข้อค้นพบงานวิจัยนี้คือความสัมพันธ์ระดับสูงระหว่างโครงสร้างพื้นฐานและเทคโนโลยีกับศักยภาพผู้ประกอบการสร้างสรรค์ (r = 0.676) ซึ่งมีนัยเชิงนโยบายที่ชัดเจนว่ารัฐบาลท้องถิ่นควรลงทุนสร้างพื้นที่บ่มเพาะ (incubator) พื้นที่ทำงานร่วม (co-working space) และโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลโดยกระจายไปยังชุมชนรอบนอก ไม่เฉพาะย่านศูนย์กลางเมือง เพื่อลดความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่

บทความนี้มีส่วนสนับสนุนทางทฤษฎีโดยเสนอมุมมองใหม่ว่าความสร้างสรรค์ไม่ใช่สิ่งที่ต้องดึงดูดจากภายนอก แต่คือผลที่เกิดจากการที่ทุนหลายประเภทในเมืองทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ กรอบการจัดการเชิงนิเวศ (EBM) ที่นำเสนอในงานนี้จึงเน้นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรทำหน้าที่เป็น "ผู้สร้างเงื่อนไข" ให้ทุนทุกประเภทเชื่อมต่อและเสริมกัน มากกว่าเป็นเพียง "ผู้ลงทุนโครงสร้างพื้นฐาน" แนวทางนี้ต้องการการทำงานร่วมกันระหว่างหลายหน่วยงาน (multi-stakeholder collaboration) การวางแผนที่ปรับตัวได้ตามสถานการณ์ (adaptive planning) และกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้มีข้อจำกัดด้านความครอบคลุมเชิงพื้นที่ เนื่องจากโครงสร้างพื้นฐานและพื้นที่บ่มเพาะนวัตกรรมยังคงกระจุกตัวอยู่บริเวณศูนย์กลางเมือง

และย่านเศรษฐกิจ ผลการวิจัยจึงอาจสะท้อนภาพรวมของพื้นที่เหล่านั้นมากกว่าชุมชนรอบนอก ซึ่งเป็นประเด็นที่ควรศึกษาเพิ่มเติมในงานวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับการวิจัยในอนาคต ควรมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบ ในเมืองระดับรองอื่นๆ ของประเทศไทย เพื่อตรวจสอบว่าโครงสร้างการกำกับดูแลที่แตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานนิเวศสร้างสรรค์อย่างไร ประการที่สองควรออกแบบการวิจัยที่ครอบคลุมชุมชนรอบนอกอย่างเจาะจง เพื่อวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำเชิงพื้นที่ในการเข้าถึงโครงสร้างพื้นฐานสร้างสรรค์ และประการที่สามควรติดตามผลในระยะยาวเพื่อประเมินว่านโยบายที่ได้จากกรอบ EBM สร้างผลลัพธ์ที่วัดได้จริงในด้านรายได้ชุมชนและคุณภาพชีวิตมากน้อยเพียงใด

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561–2580*. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 135 ตอนที่ 82 ก (13 ตุลาคม 2561). สำนักนายกรัฐมนตรี.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2568). *แผนผังภูมินิเวศ (Ecological Spatial Plan)*. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. https://www.onep.go.th/onep-learning-20/

Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory,*18(4),543-571.

https://doi.org/10.1093/jopart/mum032

Bell, D., & Jayne, M. (2009). Small cities? Towards a research agenda. *International Journal of Urban and Regional Research, 33*(3), 683–699. https://doi.org/10.1111/j.1468-2427.2009.00886.x

Caragliu, A., Del Bo, C., & Nijkamp, P. (2019). Smart innovative cities: The impact of Smart City policies on urban innovation. *Technological Forecasting and Social Change, 142*, 373–383. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2018.09.023

Christensen, N. L., Bartuska, A. M., Brown, J. H., Carpenter, S., D'Antonio, C., Francis, R., Franklin, J. F., MacMahon, J. A., Noss, R. F., Parsons, D. J., Peterson, C. H., Turner, M. G., Woodmansee, R. G. (1996). The report of the Ecological Society of America Committee on the scientific basis for ecosystem management. *Ecological Applications, 6*(3), 665–691. https://doi.org/10.2307/2269460

Chuangchai, P. (2020). Creative city policy in second-tier cities: The case of Chiang Mai, Thailand. In X. Gu, M. K. Lim, & J. O'Connor (Eds.), *Re-imagining creative cities in twenty-first century Asia* (pp. 257–275). Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-46291-8_16

Cohen, J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed.). Lawrence Erlbaum Associates.

Comunian, R., Chapain, C., & Clifton, N. (2010). Location, location, location: Exploring the complex relationship between creative industries and place. *Creative Industries Journal, 3*(1), 5–10. https://doi.org/10.1386/cij.3.1.5_1

Cooke, B., & Kothari, U. (2001). The case for participation as tyranny. In B. Cooke & U. Kothari (Eds.), *Participation: The new tyranny?* (pp. 1–15). Zed Books.

Cooke, P., & Lazzeretti, L. (Eds.). (2008). *Creative cities, cultural clusters and local economic development*. Edward Elgar.

Emerson, K., Nabatchi, T., & Balogh, S. (2012). An integrative framework for collaborative governance. *Journal of Public Administration Research and Theory, 22*(1), 1–29. https://doi.org/10.1093/jopart/mur011

Evans, G. (2009). Creative cities, creative spaces and urban policy. *Urban Studies, 46*(5–6), 1003–1040. https://doi.org/10.1177/0042098009103853

Florida, R. (2002). The rise of the creative class: And how it's transforming work, leisure, community and everyday life.Basic Books.

Forman, R. T. (2008). *Urban regions: Ecology and planning beyond the city*. Cambridge University Press.

Fung, A., & Wright, E. O. (2003). *Deepening democracy: Institutional innovations in empowered participatory governance*. Verso.

Grodach, C. (2012). Before and after the creative city: The politics of urban cultural policy in Austin, Texas. *Journal of Urban Affairs, 34*(1), 81–97. https://doi.org/10.1111/j.1467-9906.2011.00610.x

Grodach, C. (2013). Cultural economy planning in creative cities: Discourse and practice. *International Journal of Urban and Regional Research, 37*(5), 1747–1765. https://doi.org/10.1111/j.1468-2427.2012.01165.x

Gu, X., Lim, M. K., & O'Connor, J. (Eds.). (2020). *Re-imagining creative cities in twenty-first century Asia*. Palgrave Macmillan. https://doi.org/10.1007/978-3-030-46291-8

Guimarães, A. D., Ribeiro, S. B., & Machado, A. F. (2021). Repercussion of the label in a comparative analysis of indicators: The case of two UNESCO creative cities. *Creative Industries Journal, 14*(2), 152–168. https://doi.org/10.1080/17510694.2020.1796461

Homsombat, W., Wrasai, P., & Benjabutr, N. (2025). Measuring the impact of creative city attributes on regional economic development in Thailand. *Asia-Pacific Journal of Regional Science, 9*, 357–385. https://doi.org/10.1007/s41685-025-00374-w

Kong, L. (2014). From cultural industries to creative industries and back? Towards clarifying theory and rethinking policy. *Inter-Asia Cultural Studies, 15*(4), 593–607. https://doi.org/10.1080/14649373.2014.975655

Landry, C., & Bianchini, F. (1995). *The creative city*. Demos.

Lauermann, J., & Mallak, K. (2023). Elite capture and urban geography: Analyzing geographies of privilege. *Progress in Human Geography, 47*(5), 645–663. https://doi.org/10.1177/03091325231186810

McLeod, K. L., & Leslie, H. M. (Eds.). (2009). *Ecosystem-based management for the oceans*. Island Press.

Painter, M. (2006). Thaksinisation or accommodation? Reforming the Thai bureaucracy. *Journal of Contemporary Asia, 36*(4), 503–519. https://doi.org/10.1080/00472330600991510

Peck, J. (2005). Struggling with the creative class. *International Journal of Urban and Regional Research, 29*(4), 740–770. https://doi.org/10.1111/j.1468-2427.2005.00620.x

Pike, A., Rodriguez-Pose, A., & Tomaney, J. (2006). *Local and regional development*. Routledge.

Pratt, A. C., & Hutton, T. A. (2013). Reconceptualizing the relationship between the creative economy and the city. *Cities, 33*, 86–95. https://doi.org/10.1016/j.cities.2012.05.008

Ramadan, R. A., Dierickx, H., Grainger, A., & Braat, L. (2021). A review of urban ecosystem services research in Southeast Asia. *Land, 10*(1), Article 40. https://doi.org/10.3390/land10010040

Roberts, B. H., & Hohmann, R. (2014). *The governance and management of secondary cities*. Cities Alliance.

Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialists in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research, 2*, 49–60.

Scott, A. J. (2006). Creative cities: Conceptual issues and policy questions. *Journal of Urban Affairs, 28*(1), 1–17. https://doi.org/10.1111/j.0735-2166.2006.00256.x

United Nations. (2015). *The sustainable development goals report*. United Nations. https://unstats.un.org/sdgs/report/2015/

World Bank. (2012). *Central-local government relations in Thailand: Improving service delivery*.

World Bank Group. http://documents.worldbank.org/curated/en/132321468308958485/Main-report

Yue, A. (2006). The regional culture of New Asia: Cultural governance and creative industries in Singapore. *International Journal of Cultural Policy, 12*(1), 17–33. https://doi.org/10.1080/10286630600613176